

Росен МИЛАНОВ

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
Велико Търново, България
r.milanov@ts.uni-vt.bg

ИСТОРИЯ, ЛИТЕРАТУРА И БОГОСЛОВИЕ В „ЕДИНСТВОТО НА ЦЪРКВАТА“ ОТ СВ. КИПРИАН КАРТАГЕНСКИ

Rosen MILANOV

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo
Veliko Turnovo, Bulgaria
r.milanov@ts.uni-vt.bg

HISTORY, LITERATURE AND THEOLOGY IN „THE UNITY OF THE CHURCH“ BY ST. CYPRIAN OF CARTHAGE

The treatise „The Unity of the Church“ by St. Cyprian of Carthage († 258) is an important historical source and part of the literary and spiritual treasury of the Christian Church. The text features originality and genuineness and is characterized by rich expressiveness – there are a lot of picture comparisons, epithets, rhetorical questions and antitheses. However, „The Unity of the Church“ is a very precious treatise due to its spiritual value. St. Cyprian of Carthage bases the unity of the Church on the union that exists between the Persons of the Holy Trinity and on different facts from the Holy scripture, as well as on the orders and precepts of the Saviour. The treatise „The Unity of the Church“ has not lost its relevance and topicality today – the events in the Orthodox world are a constant evidence of that.

Keywords: Church, schism, concord, unity.

УВОД

В историята на християнството е имало и продължава да има много разцепления, разделения, разколи, ереси. А същевременно Христовата църква е една. И въпросът за единството на тази Църква е вълнувал и продължава да вълнува умовете и сърцата на много християни.

Един от християнските автори, възплътили в писмено слово своите живи преживявания и размишления във връзка с единството на Християнската църк-

ва, е св. Киприан Картагенски († 258). Животът на Киприан, въпреки отдалечеността на неговото време, е исторически много добре документиран. Това се дължи на факта, че неговите произведения са запазени почти изцяло и са останали сведения за него от други древни автори.

Св. Киприан Картагенски (Тасций Цецилий Киприан) е роден в началото на III в. в езическо семейство и не получил християнско възпитание. За промяната, която започвала да се осъществява у него, помогнал със своите съвети и личен пример картагенският презвитер Цецилий, който по-късно станал негов възприемник при кръщението¹.

След кръщението (246 г.) за Киприан не съществувал друг път, освен цялостното посвещаване на обикнатата от него християнска вяра. Преди това той бил получил добро за времето си образование и работел като адвокат и учител по красноречие. Но след кръщението си Киприан бил ръкоположен за презвитер в Картагенската християнска община. Скоро след това Картагенският епископ Донат напуснал земния живот. За негов наследник бил посочен именно Киприан.

По време на гонението срещу Християнската църква, предприето от император Деций Траян (249 – 251), Киприан се отдалечил от Картаген и изчакал края на гонението, а през 251 г. се върнал при поверените му християни.

По-късно, през 257 г. по указ на император Валериан избухнало ново гонение срещу християните. Този път Киприан не се скрил от гонението. Със спокойствие той посрещнал залавянето си и последвалата мъченическа смърт. Историята на земния живот на тази велика личност завършила, но неговият безсмъртен дух продължил своя живот.

Киприан Картагенски оставил много произведения, съставени по различни поводи. Те може да се разделят на: 1) трактати, и 2) писма, като дори и някои от трактатите представляват по-обширни писма. Най-ценните негови творби са: „Божията благодат, или до Донат“; „Облеклото на девствениците“; „Господнята молитва“; „Смъртността“; „Делата и благотворителността“; „Ревността и завистта“; „Единството на Църквата“².

В настоящата статия ще се разгледа историческият контекст на трактата „Единството на Църквата“, ще бъдат разкрити използваните в произведението литературни средства и ще бъдат изведени основните богословски мисли. Подходът ще бъде интердисциплинарен, като ще се използват методи от областта на историята, теорията на литературата и теологията: историко-критичен, литературоведски, херменевтичен. Очакваните резултати са адекватна преценка

¹ Киприан пише за духовния смисъл на своето кръщение: „...в осветеното и очистено сърце се изля небесна светлина“; „...започна Божият живот, оживяван вече от Светия Дух“ [S. Cyprianus 1868a: 6] – „...in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infudit“; „...Dei esse coepisse, quod iam Spiritus sanctus animaret“ (*Ad Donatum* 4).

² S. Cyprianus Carthagenensis. *De catholicae ecclesiae unitate*. CSEL 3, pars 1, p. 207 – 233.

за историческия контекст, литературната стойност и богословската точност на съчинението „Единството на Църквата“ от св. Киприан Картагенски.

I. Исторически контекст на трактата „Единството на Църквата“

Трактатът „Единството на Църквата“ е написан през лятото на 251 г. [cf. Bardenhewer 1914: 461] Конкретният повод е опитът на картагенския презвитер Новат и неговия съмишленик Фелицисим да организират разкол в Картагенската християнска община, както и подобният опит от страна на Новациан, станал по същото време в Рим.

През 249 г. на престола на Римската империя се възцарил Деций Траян. В началото на 250 г. той започнал тежко гонение срещу Християнската църква и особено срещу нейните епископи и единствено неговата ранна смърт (251 г.) предотвратила още по-големи беди за Християнската църква³. В онова време много епископи съзнавали, че тяхната смърт, макар и мъченическа, не би била от по-голяма полза за утвърждаването и процъфтяването на вярата. Те решили да запазят себе си за доброто на Църквата, за да послужат на нея и на нейните членове, когато гонението утихне. Същото направил и Киприан. Той се отдалечил от Картаген и изчакал края на гонението при Деций, за да не остане християнската община без водач. През време на тежкото изпитание епископът не преставал да подкрепя християните с писма, които пишел от мястото на своето укритие; и макар да не присъствал лично сред тях, оцеляването на общината зависело от неговото наставление [cf. Hinchliff 1974: 47].

Киприан бил определил четирима презвитери, които да го представляват и да ръководят картагенските християни по време на неговото отсъствие от общината. Срещу епископа и срещу определените от него презвитери обаче се опълчили други презвитери, начело с Новат, които се опитали поради желание за власт да предизвикат разкол. Това бил разколът на презвитер Новат и Фелицисим, който със съдействието на Новат бил незаконно поставен за дякон. През 251 г. Киприан се върнал при поверените му членове на Картагенската християнска община. В крайна сметка разколът на Новат и Фелицисим не успял, но коствал на св. Киприан и неговите поддръжници много усилия за потушаването му. Единството на църковната община в Картаген било запазено.

Гонението срещу християните при император Деций имало следната особеност. Държавната политика целяла „унищожаването на Християнската църква“ [Hinchliff 1974: 45] и да се върнат християни обратно в езичеството. Затова убийството не било препоръчително; търсело се принасянето на жертва на езическите идоли от страна на християните. Онези, които категорично отказвали да принесат жертва на идолите, били подлагани на мъчения, но много често не били убивани. Разбира се, и в това гонение имало мъченици, но необичайно голям брой били изповедниците – т.е. онези, които претърпели

³ По-подробно за гонението на християните при император Деций Траян в: Brent 2010: 193 – 249.

мъчения, без да бъдат убити при тях [вж. Иларион 1997: 415; за високата почит към тях cf. Hinchliff 1974: 52]. В Древната църква съществувала следната практика: падналите (т.е. онези, които през време на гонение били принесли жертва на езическите идоли) могли да се приемат обратно в църковно общение чрез ходатайствени писма на изповедници – т.нар. *libelli pacis* („помирителни бележки“). Но след гонението при Деций изповедниците, които били многочислени, започнали да злоупотребяват със своето право, притежавано от тях по традиция. В Картагенската християнска община това създадо много проблеми, тъй като принципът, по който изповедниците давали *libelli pacis*, вече се бил променил – решаващо станало не настроението на каещия се, а различни корисни подбуди. Тези и други злоупотреби на изповедниците също били повод Киприан Картагенски да състави трактата „Единството на Църквата“, защитавайки именно това единство.

II. Литературната страна на трактата „Единството на Църквата“

„Единството на Църквата“ от Киприан Картагенски притежава особена литературна стойност, която може да се долови от всеки един читател на трактата – дори и в превод. На първо място това се дължи на естествеността и оригиналността на текста. В този ранен етап от историята на християнската литература Киприан използва в качеството на цитати само библейски текстове. Прави впечатление, че „Псалмите“ имат много по-ограничена употреба, отколкото у други древни християнски автори; освен на тях, от Стария завет Киприан се позовава на книгите от Петокнижието, „Иисус Навин“, „Трета книга Царства“, книги на т.нар. големи пророци (Исаия, Йеремия, Даниил), „Песен на песните“, „Премъдрост на Иисус, син Сирахов“. Широко използвано от Новия завет е „Евангелието според Йоан“. От всички библейски автори Киприан привежда най-много мисли от посланията на ап. Павел; има позовавания и на „Първо послание на св. ап. Йоан Богослов“, „Деяния апостолски“ и дори на „Откровение“ на св. Йоан Богослов [вж. Surlin 1868: 228]⁴. Понякога тези цитати са доста обширни, както е например цитатът от т.нар. „Химн на любовта“ на св. ап. Павел [cf. Surlin 1868b: 222]⁵ и цитатът за състоянието на света и обществото преди свършека на този свят от „Второто послание на св. ап. Павел до Тимотей“ [cf. Surlin 1868b: 224 – 225]⁶.

Киприан използва красиви образни сравнения за илюстриране на мислите си. Особено място заемат съпоставките на духовни реалности с картини от животинския свят и с природни образи. Такова например е сравнението на действията на врага на човешкия род с действията на змиите [cf. Surlin 1868b: 209 – 210]⁷. На пръв поглед може да се помисли, че писателят повта-

⁴ *De catholicae ecclesiae unitate* 20.

⁵ *De catholicae ecclesiae unitate* 14.

⁶ *De catholicae ecclesiae unitate* 16.

⁷ *De catholicae ecclesiae unitate* 1.

ря вече изказани в библейския текст идеи. В действителност обаче не е така. Киприан развива думите на Свещеното писание; той актуализира образите с оглед на църковната история и съвременния му християнски контекст. Така например в духовния свят на Киприан гълъбът е символ на кротостта, която трябва да имат християните от Вселенската църква [cf. Сургианус 1868b: 217 – 218]⁸. Това контрастира силно с разделението, придружено с гняв, омраза, остри спорове, дори жажда за мъст, характеризиращи разколите.

Сравненията със събития от Свещеното писание са силно застъпени в трактата „Единството на Църквата“. В глава 7 е споменато разделянето на царството на евреите. Но едно събитие от Новия Завет контрастира силно с това разделяне – след разпъването и кръстната смърт на Христос войниците, които стоели до кръста и пожелали да вземат хитона Му, не го разкъсали на парчета, а хвърлили жребий за това, на кого да бъде. Според Киприан тук се показва, че в Църквата, сред църковния народ не може да има разделяне [cf. Сургианус 1868b: 215 – 216]⁹.

Може ли да се спаси някой извън Църквата? – Това е невъзможно в контекста на събитията, случили се в живота на Картагенската християнска община, когато по корисни причини и въпреки светостта на епископа някои клирици пожелали да се отделят от него и се опитали да повлекат след себе си много християни. По същия начин не е било възможно и не се е осъществило спасение на нито един човек, намиращ се извън Ноевия ковчег [cf. Сургианус 1868b: 214]¹⁰.

Сравненията на Киприан Картагенски се простират и до обикновения, ежедневен човешки живот и отношенията между хората. И тук водещ е мотивът духовните истини да бъдат представени по-живо, по-картинно, по-въздействащо. Така например съхраняването на правилната вяра е сравнимо с целомъдрието и съответно отделянето от Църквата може да бъде оприличено на прелюбодеяние [cf. Сургианус 1868b: 214]¹¹.

Трактатът „Единството на Църквата“ не бяга от традицията на древно-църковната литература, където присъстват много антитези – нещо, което е налице и в книгите на Новия завет (особено у ап. Павел). Антитезите в християнската литература най-често служат за илюстриране на определена духовна мисъл, което им придава не само литературна, но и специфична духовна стойност. Така например в светогледа на Киприан Картагенски добродетелите са категорично разграничени от пороците и злите дела. Вярата се противопоставя на вероломството [cf. e.g. Сургианус 1868b: 211 – 212]¹², светлината – на

⁸ *De catholicae ecclesiae unitate* 9.

⁹ *De catholicae ecclesiae unitate* 7.

¹⁰ *De catholicae ecclesiae unitate* 6.

¹¹ *De catholicae ecclesiae unitate* 6.

¹² *De catholicae ecclesiae unitate* 3.

тъмнината [cf. e.g. Сургианус 1868b: 211]¹³, християнската любов – на свирепостта у някои животни, която присъства обаче и в много човешки сърца [cf. Сургианус 1868b: 217 – 218]¹⁴.

За Киприан (в традицията на Свещеното писание) Христос е новият Адам, в противовес на първия Адам (вж. Рим. 5:12 – 17); и съответно християните трябва да вървят по стъпките на Христос, изоставяйки пътищата на стария човек [cf. Сургианус 1868b: 210]¹⁵. Но антитезата *старо – ново* придобива различни измерения на други места в текста: именно старото е онова, което трябва да се запази, онова, към което трябва да се придържат християните. Новото, злоумишлените нововъведения в областта на вярата са нещо гибелно, изпълнено с духовна отрова [cf. Сургианус 1868b: 211]¹⁶.

Христовата църква е една, въпреки многото хора, които обхваща [cf. Сургианус 1868b: 214]¹⁷. Освен впечатляваща антитеза, тук е налице и един важен аргумент в защита на единството на Църквата, главния предмет на трактата на св. Киприан Картагенски. Църквата прилича в това отношение на слънцето: „Църквата, обяна от Господнята светлина, разпръсква лъчите си по целия свят, но една е светлината, която се излива навсякъде...“ [Сургианус 1868b: 214]¹⁸

Какво се случва с онези, които напускат Църквата? – Тяхното отделяне предизвиква скръб, съжаление. Но това отделяне, при нежеланието да се приеме истината, всъщност е за добро, тъй като така християнската вяра, вярата на Вселенската църква остава непокътната и неповредена. Поредица от антитези описва духовния смисъл на отделянето на *вероломните* от Църквата и от изповядващите нейната истина: „Не може да се свързва и съединява горчивината със сладостта, тъмнината със светлината, дъждът с ясното време, битката с мира, неплодието с плодовитостта, сушата с изворите, бурята с безветрието“ [Сургианус 1868b: 218]¹⁹. По същия начин е и с отношенията в Църквата – по необходимост „плевата се отделя от пшеницата“ [Сургианус 1868b: 218]²⁰.

Много често антитезите в трактата „Единството на Църквата“ се смесват с цветисти определения и епитети. Така например всеки еретик или разколник е „враг на олтара, метежник против Христовата жертва, вместо верен – веро-

¹³ *De catholicae ecclesiae unitate* 3.

¹⁴ *De catholicae ecclesiae unitate* 9.

¹⁵ *De catholicae ecclesiae unitate* 2.

¹⁶ *De catholicae ecclesiae unitate* 3.

¹⁷ *De catholicae ecclesiae unitate* 5.

¹⁸ *De catholicae ecclesiae unitate* 5: „... ecclesia Domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit; unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur...“

¹⁹ *De catholicae ecclesiae unitate* 9: „Cohaerere et coniungi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluvia cum serenitate, pugna cum pace, cum foecunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas“.

²⁰ *De catholicae ecclesiae unitate* 10: „... a frumento paleae separantur“.

ломен, вместо благочестив – нечестив, непослушен слуга, нечестив син, брат и същевременно враг“ [Cyprianus 1868b: 226]²¹.

В „Единството на Църквата“ Киприан Картагенски използва също така и много реторични въпроси. Те илюстрират още по-живо неговата мисъл и затвърждават очевидността на доводите му. Например по отношение на еретиците и разколниците: „Какъв мир си обещават в такъв случай враговете на братята? Какви жертви вярват, че принасят завистливите съперници на священослужителите? Дали мислят събиращите се извън Христовата църква, че когато са събрани, с тях е Христос?“ [Cyprianus 1868b: 222]²². Тези реторични въпроси Киприан употребява като своеобразно заключение за ред от мисли – например: „Но какво единство пази, каква любов съхранява и има предвид този, който, обезумял от лудостта на раздора, разкъсва Църквата, разрушава вярата, смущава мира, унищожава любовта, осквернява тайнството?!“ [Cyprianus 1868b: 224]²³.

В трактата „Единството на Църквата“ присъства и особено характерната за християнските произведения *светлинна* лексика и символика. Така завършва и цялото произведение – с мисъл за края на нощта в настоящия свят и началото на безкрайния ден на бъдещия свят: „Нека нашата светлина сияе и блести в добри дела, за да ни преведе Сам Господ от нощта на този век към светлината на вечната сияйност. (...) Ако тези заповеди бъдат спазени, ако тези наставления и повеления бъдат съхранени, ние няма да спим и не ще можем да бъдем сломени от дяволската лъжа – като будни слуги ще царуваме при Христовото господство“ [Cyprianus 1868b: 233]²⁴.

III. Богословска стойност на трактата „Единството на Църквата“

„Единството на Църквата“ е особено ценен трактат поради духовната му стойност и неговото живо богословие, което не е загубило своето значение и актуалност и до днес – събитията в православния свят доказват постоянно

²¹ *De catholicae ecclesiae unitate* 17: „Hostis altaris, adversus sacrificium Christi rebellis, pro fide perfidus, pro religione sacrilegus, inobsequens servus, filius impius, frater inimicus“.

²² *De catholicae ecclesiae unitate* 13: „Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? Quae sacrificia celebrare se credunt aemuli sacerdotum? Secum esse Christum, cum collecti fuerint, opinantur qui extra Christi ecclesiam colliguntur?“

²³ *De catholicae ecclesiae unitate* 15: „Quam vero unitatem servat, quam dilectionem custodit aut cogitat qui discordiae furore vesanus ecclesiam scindit, fidem destruit, pacem turbat, caritatem dissipat, sacramentum profanat?“

²⁴ *De catholicae ecclesiae unitate* 27: „Luceat in bonis operibus nostrum lumen et fulgeat, ut ipsum nos ad lucem claritatis aeternae de hac saeculi nocte perducatur. (...) Si haec mandata servantur, si haec monita et praecepta teneantur, opprimi dormientes diabolo fallente non possumus, servi vigiles Christo dominante regnabimus“.

това²⁵. „Единството на Църквата“ може да се смята за най-важното произведение на Киприан Картагенски; в другите негови творби са налице „повторения, понякога почти буквални, на същите мисли, които присъстват и в трактата „Единството на Църквата“ [Иларион 1997: 378 – 379].

Киприан Картагенски доказва, че познава много добре човешка душа и изкушенията, които стоят пред нея. Много по-опасни са прикритите нападения от страна на врага на човешкия род – под вид на добродетел да се предоставя най-голямо зло [cf. Sulpianus 1868b: 209 – 210]²⁶. Такива са често причините за отделяне от единството на Църквата.

Киприан Картагенски основава единството на Църквата върху единството, което съществува между Лицата на Света Троица [cf. Sulpianus 1868b: 215]²⁷. Както във вътретроичните отношения няма разногласие, така и сред членовете на Църквата не трябва да съществуват раздори. Единството на Църквата прилича на Божественото единство в Света Троица и има основата си в него²⁸.

Киприан Картагенски се опитва да обоснове единството на Църквата и с различни факти от Свещеното писание. Това е, на първо място, основаването на Църквата върху един апостол [cf. Sulpianus 1868b: 212 – 213]²⁹. И в разказа за кръстната смърт на Спасителя може да се съзре предобраз на основното свойство на Църквата – хитонът на Христос остава цял и по жребий един от войниците го получава цял [cf. Sulpianus 1868b: 215 – 216]³⁰ – или, както пише самият св. Киприан: „Чрез тайнството и символа на одеждата Христос открил единството на Църквата“ [Sulpianus 1868b: 216]³¹.

В земните учреждения и организации важи принципът на единоначалието; в Християнската църква този принцип има още по-голяма сила. Не е непонятно изискването за подчинение на властта на епископа, но и съответният епископ трябва да се стреми да изпълнява своите високи задължения и да не злоупотребява с дадената му власт: „Благодатта на Светия Дух епископът

²⁵ Типичен пример е разколът в България, започнал през 90-те години на XX в., който бе плод на политически и финансови интереси и амбиции за власт.

²⁶ *De catholicae ecclesiae unitate* 1.

²⁷ *De catholicae ecclesiae unitate* 6.

²⁸ По-подробно за триединството на Бога и неговата връзка с единството на Църквата в: Proksch 2007: 155 – 169.

²⁹ *De catholicae ecclesiae unitate* 4. Всъщност тук се крие и един съществен въпрос пред по-нататъшната рецепция на текста на трактата. В гл. 4 са интерполирани (вмъкнати) няколко изречения, които по мнението на много авторитетни изследователи не присъстват в оригинала (по въпроса вж. Фокин 2013: 663). Тези добавки се опитват да обосноват претенциите на римския епископ за първенство. В мислите и думите на Киприан обаче не могат да се намерят такива основания.

³⁰ *De catholicae ecclesiae unitate* 7.

³¹ *De catholicae ecclesiae unitate* 7: „Sacramento vestis et signo declaravit ecclesiae unitatem“.

притежава по силата на своето църковно положение, но той трябва да съответства на своята длъжност“ [Иларион 1997: 470]. Недопустимо е отделянето от законно поставения епископ, когато той „съответства на своята длъжност“ и от негова страна не е налице догматическо отклонение. Ако такова отделяне стане факт, лицата, които го извършват, са разколници. Те вече не са в Църквата, а поведението им крие още опасности: „Разколниците могат и да не бъдат още еретици“, както е било и с противниците на Киприан – Новат, Фелицисим, Новациан. „Но все пак те са въвн от Църквата, те не са истински християни. Защото, ако днес те са въстанали поради гордост и надменност против църковната йерархия, утре също така самонадеяно могат да отхвърлят и самото учение на Църквата, учението Христово“ [Цоневски 1941: 91 – 92].

Какво се случва в еретическото сборище или вътре в един разкол? Какво става с техните „тайнства“? Всъщност тайнства ли са това, или не? Киприан засяга пряко въпроса за действителността на „тайнствата“, извършвани от еретици и разколници. След като са се отделили от Църквата и са образували свои сборища, еретиците и разколниците не могат да дадат на идващите при тях онова, което сами нямат – т.е. Божията благодат. Такава е логиката, следвана от Киприан, според която „не се умиват хората там, а по-скоро се оскверняват, и греховете не се очистват, но дори се увеличават“ [Cyprianus 1868b: 219]³². И съответно вече е налице не ново раждане, обновление и начало на живота с Бог, а тъкмо обратното – някакво раждане на дяволски чеда (вж. 1 Йоан 3:10) [cf. Cyprianus 1868b: 219]³³. Става ясно, че Киприан не приема действителността на еретическото „кръщение“. Същото важи и за „евхаристията“ на разколниците и еретиците [cf. Cyprianus 1868b: 222]³⁴.

Светостта на Киприан Картагенски е изобличител за всички негови противници. Светостта може да бъде изобличител и за всеки, който дръзне да постъпи по начина, по който са постъпили Новат, Фелицисим, Новациан и техните последователи. Тези, които в своя дух и чрез своите действия са се отрекли от християнството и християнския Бог, не могат да бъдат в Църквата, както изразява това самият Киприан Картагенски с може би най-известната фраза от трактата си „Единството на Църквата“: „Не може да има Бог за баща този, който няма Църквата за майка“ [Cyprianus 1868b: 214]³⁵.

Заклучение

Трактатът „Единството на Църквата“ е важен исторически извор и съвременен едно от най-ценните произведения на християнската древност – от

³² *De catholicae ecclesiae unitate* 11: „Non abluuntur illic homines sed potius sordidantur, nec purgantur delicta sed immo cumulantur“.

³³ *De catholicae ecclesiae unitate* 11.

³⁴ *De catholicae ecclesiae unitate* 13.

³⁵ *De catholicae ecclesiae unitate* 6: „Habere non potest Deum patrem qui ecclesiam non habet matrem“. Названието „майка“ за Църквата е най-обичаното от Киприан [cf. Walker 1968: 48]

литературна и от богословска гледна точка. Съчинението се отличава с оригиналност и естественост на изказа. В него се използват много литературни похвати: сравнения, епитети, реторични въпроси, антитези. Всичко това, съчетано с чистотата на латинския език на автора, обогатява изказа и прави езика на произведението ненаатоварващ и приятен.

Трактатът „Единството на Църквата“ притежава особена духовна стойност и има актуално звучене и в условията на днешния свят и днешното време. В него единството на Църквата се защитава с грижа за членовете на Църквата и е даден образец за поведението на обикновените християни – отделянето от законния епископ, когато не са налице съответни причини за това, означава отпадане от Църквата.

ЛИТЕРАТУРА

Иларион 1997: Иларион (Троицкий), архиепископ. *Очерки из истории догмата о Церкви*. Москва. **Parion 1997:** Ilarion (Troitskiy), arkhiepiskop. *Ocherki iz istorii dogmata o Tserkvi*. Moskva.

Фокин 2013: Фокин, Алексей. *Киприан, сщмч., еп. Карфагенский*. – В: Православная энциклопедия, том XXXIII. Москва: Церковно-научный центр „Православная энциклопедия“, с. 658 – 676. **Fokin 2013:** Aleksey Fokin. *Kiprian, sshchmch., yep. Karfagenskiy*. – V: Pravoslavnaya entsiklopediya, tom XXXIII. Moskva: Tserkovno-nauchnyu tsentr „Pravoslavnaya entsiklopediya“, s. 658 – 676.

Цоневски 1941: Цоневски, Илия. *Св. Киприан Картагенски. Възглед за Църквата*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. **Tsonevski 1941:** Iliya Tsonevski. *Sv. Kiprian Kartagenski. Vazgled za Tsarkvata*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“.

Bardenhewer 1914: Bardenhewer, Otto. *Geschichte der altkirchlichen Literatur*. Bd. 2. 2. Auflage. Freiburg im Breisgau: Herder.

Brent 2010: Brent, Allen. *Cyprian and Roman Carthage*. Cambridge: University Press.

Cyprianus 1868a: S. Cyprianus Carthaginensis. *Ad Donatum* 4. Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum (CSEL) 3, pars 1. Vindobona: Academia Caesarea Vindobonensis, p. 1 – 16.

Cyprianus 1868b: S. Cyprianus Carthaginensis. *De catholicae ecclesiae unitate*. CSEL 3, pars 1, p. 207 – 233.

Hinchliff 1974: Hinchliff, Peter. *Cyprian of Carthage and the Unity of the Christian Church*. London: Geoffrey Chapman Publishers.

Proksch 2007: Proksch, Brigitte. *Christus in den Schriften Cyprians von Karthago*. Wien, Berlin: Lit Verlag.

Walker 1968: Walker, G. S. M. *The Churchmanship of st. Cyprian*. London: Lutterworth Press.